

NYIRÓ JÓZSEF

A sibói bölény

lajh
KÖNYVKIADÓ
Szeged

V. FEJEZET

Vasárnap.

Napokig tombolt Wesselényi a dühtől, szégyentől, undortól és ki-meríthetetlen boldogtalanságában. Folyt a jobbágyok vére, zuhogott a bot és sebzett a fegyver minden semmiség miatt. Élő embert nem bocsátott maga elé. Rájött a veszett órája. Marta önmagát, kínozza lihegve, felszabadult minden gyilkos dühe. Talán öntudatánál sem volt. A kastély rémségektől remegett. Az emberek messzi elkerülték, az urak a kapuból visszafordultak, galamb sem mert a házra szállani, és nem volt senki, ki be merje ablakán kiáltani:

– Vasárnap van!

Rétyi uram, a pap, palástot vett, főveget tett, hóna alá csapta a vastag Bibliát, s komor léptekkel elindult a kastélyba. Öles, szikár, sasorrú ember volt, titokette fekete képű, elszánt, mint egy hatszáz esztendő holló, mely önmaga felett gondolkodik. A kapuban álló istrázsára rárivallt.

– Mi dolog ez? A Wesselényiek vasárnap töltött fegyverrel várják a papot? Elhordd magad! – és kemény léptekkel áthalad az életen, be az úrhoz.

Wesselényi zilált hajjal, tépett öltözetben, komoran, teljes apátiával könyökölt a karjára. A pap állott felette hangtalan, s csak a szemek meredeznek. De kitágul a prédikátor két nagy orrlíka, erős, magvető fél karját kifeszíti, hatalmas mellét teleszítja haraggal.

– A templomba!

Wesselényi csak meghökken. Bolond ez a pap?

A hollóorrú ember ám nem retten meg, hanem megnyitja száját, csak úgy dől belőle a szigorú feddés.

– Te megátalkodott, konok, bűnös, elherdált életű, szerencsétlen ember! Te Isten rossz fia! Azt várod-e, hogy az Úr maga személyesen

jöjjön? Meddig sínylődöl a test és a szenvedély rabságában? Tönkretetted a tested, lelked, maholnap sem hazád, sem nemzedet. Szégyent hozol idvezült atyádra, anyádra, egész nációdra. Te...

Wesselényi felugrott, de azonnal lecsüggedt. Homloka elfeketedett, és rekedten, fáradtan pihegte önmagának:

– Nem tudom, mi van velem, miért nem tudom megölni e papot. Olyan vagyok, mint a megszállott... Hagyj békén, te pap... – és elke-rekült, bolond nézéssel motyogta, ki tudja hányadszor: – A császár szeretője lett... Undorodom tőle, de nem bírom feledni.

A vénülő, ezüstderes pap megenyhült. Átölelte, támogatta.

– Ébredj, Miklós fiam! Hát már többet nem akarsz boldog lenni? Nem akarsz vigaszt?... Jön még ide csicsergő szép asszon, ki megvi-dámítja e házat. Hűséges feleség, tiszta, szeplőtelen. Hiszen olyan so-kan vannak, csak te nem ismernélilyent?...

A férfi elkáprázik.

– Cserey Heléna! – ejti ki enyhén a nevet.

És mintha furcsa zengés volna a palotában. Mi történt az éjszaka?

– No jó – egyezik bele –, menjünk hát a templomba.

Még nem tért teljesen magához. Csak az utcán veszi észre, hogy a pap kezénél fogva vezeti, mint a bárány farka a csecsemőt. Csoda, hogy a vén Bibliát nem az ő hóna alá nyomta. – Mi is történt? – eszmélt. – Mégis furcsa – állapítja meg restelkedve, de jólesett a szigor, meleg volt a feddés, ez a halálmadár-riasztás. – Mégis bátor ember Rétyi uram. Nem afféle csontképű, német egyetemeken szárított lelkű, borhasú ember, hanem pap a javából... Nekem való – tetszik a pap, s már a régi hangon fordul hozzá:

– Milyen nap vagyon ma, Rétyi uram?

– Vasárnap...

– Milyen furcsán mondta ezt is, vagy csak nekem furcsa?...

A pap nem felel.

A réten gyermekleánykák virágból játék emlőt tesznek. Rongyosak, de szépek. Hajuk töve arany, a kedvük tudatlan, a mellükben fehér ostya dobog. A rozzant tornácokon elkésett férfiak borotválkoznak, s a figyelő kutya két hű szeme a tükrük. A rothadt zsúpos vityillók

tövében üngös gyermekek melegszenek, mintha az eszterhéj cseppentette volna oda... A nap süt, és csend van...

– Tehát vasárnap – ismétli Wesselényi.

Már húzódik is a templomba a nép. Egy része az úton, más része a mennybejáró ösvénykén. Nem cifra istenháza az sem. Nincsen neki nappal csókolózó magas tornya. Csak egyszerű kálvinista templom. Fekete gerincén töredezett már a csipkés „viharsor”, s kerékagylikon eresztette kötéllel rángatják két apró harangját, de szeret benne lakni az Isten. Nem az az Isten, ki elől a gazdagoké, hátul a szegényeké, hanem maga az Isten, ki még haragjában sem csapja be gyermekeit, mint a szél a templomajtót.

A pap székébe vezeti az urat a görnyedt, nyomorult emberek között. Rétyi uram maga a papi székbe ül, és rázendít a lassú, komor zsolttárra. Az is kínosan vánszorog versről versre, de szívből, igazán. Az arcok átszellemülnek, ég felé néznek, és megjelenik életük első mosolya.

– Mindeneket megtartó, örök Isten... – kezdi a pap.

Mindenki alázatosan meghajlik, csak Wesselényi veti fel indulatosan a fejét, hogy neki elég, de a pap összevonja nagy szemöldökét, és azt mondja:

– Uram!

Wesselényi nem tudja, neki mondotta-e, vagy az Istennek, de a pap egyenesen szembefordul vele.

– Idvezült úrasszonyunk, jóságos patrónánk, édesanyád halála óta, ím, most köszönhetlek először ez helyről, hogy átadjam öröködöt...

Wesselényi Miklós megrezzen. A jobbágyasszonyok felszepegnek, az üstökhajú férfiak szibbadtan ülnek. De a pap bátor.

– Vedd át tehát öröködöt!... Lásd, itt görnyednek előtted...

Riadtan nézik félelmes urukat. Szegény, esett jobbágyemberek, igahúzó, szenvedők, kik alatt még a föld is sír, és szegényében saját árnyékába rejti arcát. Emberek, kiknek értelmük és szabad akaratuk nincs, csak testük van, s az is megtörött és fáradt...

– ...Ha a madár elfárad – prédikálja rendületlenül tovább –, az is falevélen pihenteti nyelvét. A föld és zengő levegő minden oktalan állatkája boldog... Csak nekik nem szabad megállani, bárcsak a virágra

nézni. Eső, vihar, tűz, víz, betegség nem számos, s csak gyermekük és ebük vonít, ha kidőlnek az élet jászla mellől... Szeresd őket, uram!...

Merész, lázadó, túlságos beszéd. Harag fojtogatja Wesselényit, a szeme szikrázik, mintha ördögök tépnék a szeme szőrét. A törött ablakon befúj a szél, és megforgatja a pap előtt a hatalmas Biblia avult leveleit. A fekete prédikátor elnéz a messzeségbe, és tovább folytatja a vészes magvetést:

– Pedig magyarok ők, kik verejtékükkel ragadnak e földhöz, és csak Krisztus, a szenvedő szereti annyira, hogy a kedvükért tán maga is jobbágy leve... Sok millió elrontott Isten-képe, koldus magyarok, Kárpátok kutyái... A te örökséged... Szeresd őket, uram!...

A látás könnyekbe törik, az agy tüzes, az ige sír, de csak loppal merik befogadni nagy sorsuk szavát. A pap forró ajkkal repül tovább, mintha tüzes szószéken állana:

– Ébredj fel hát, urunk, és üsmerj reánk, árva magyarokra. Lásd meg bajainkat, ne hagyj itt magunkra! Hiszen itt játszottál, mint gyermek is, közöttünk. Légy hát édesapánk, s mi szeretni fogunk. Ébredj fel, jó urunk, Wesselényi Miklós!...

Sokáig néma csend marad a beszéd után. Nincs, ki énekelje a záróéneket, s a pap is elhagyja. A nép félve lopakodik ki a szentegyházból.

Wesselényi Miklós leborul székére. Nem hallja az áment, hogy mindennek vége van, s már madarak szálltak a templom tetejére. Ül és gondolkodik.

– Igaza van a papnak...

Szébe jut minden. A víg katonaélet, anyja temetése, a trón körül hasznos leső urak, szerelmek, szenvedélyek, s végül a szegény, szenvedő ország népe, hazát fenyegető veszedelmek, amikkel ő nem mérkőzhetik, mert az ő élete is céltalan, üres, újabb veszedelem...

A pad megreccsen alatta. Körülnéz. A szüette fatrónus üres, a vénhedt templomi bútorok fölött pókháló csüng, és rideg, fehér, néma falak veszik körül.

– Nem érdemes. Nincs mit kezdeni – és ingerülten ő is elhagyja a templomot...

Az ajtóban újból papjába ütközik. Kedvetlenül, hidegen rázza le magáról.

– Gondolkodtam a beszédén, Rétyi uram. Sok igaza van. A népen tényleg kellene segíteni. Küldjön embereket, majd intézkedem, hogy a kastélyban adjanak ki élelmiszert a falu számára.

A pap keményen visszautasította:

– Köszönjük. Nem kell.

– Nem kell? – lepődött meg az úr. – És mért nem kell?

– Mi becsülést, komoly munkát várunk, az ember jogainak megértését, ez földnek megmentését, s szeretetet, nem ajándékot.

Wesselényi elborult.

– Ember, én már nem tudok szeretni!...

– Akkor várunk – szólott a pap.

Megfordult, és hóna alá csapta öreg Bibliáját.

*

Vége van a vasárnapnak.

Esteledik.

Gondülte fővel visszatért sodrába a nép. A virágos föld elenyészik, hogy egy ember fél markával megfojthatná haldokló harmóniáját. A sok kicsi élet elrejtőzik. A Szamoson túl, a fák között a hold felleheli széles sugarait. A házak lassan egymásba folynak. A szegény jobbágy-nép fél, és a viskóban nem merik meggyújtani a hólyagos bendőlám-pát. A sötétség névtelen, és észrevétlen az élet száját cserél a halállal, de még egyszer elfújja az altató himnuszt a világ fölött:

„Tanuljatok meg szeretni!...”

Wesselényi töprengve megy az utcán. Egyedül van. Csak a láncaik-ról eleresztett ebek ugatják a sarkát, és dühösen beszívják az út fehér porát.

– Szeretni... De hogyan kell ezt csinálni?

A szokatlan templomi jelenettől egész nap nem szabadulhatott. Űzte, hajszoalta a merész papi beszéd, de nem tudott rá haragudni, mert tényleg igaza van. Tenni kellene valamit. De mit?...

Nem vágyott haza. Kószált, merre az út vitte. Így ért ki a rétre, ahol síró gyermek jött szembe vele. Alig hároméves kis parasztleányka. Láta is őket játszani, mikor templomba ment. Úgy látszik, eltévedt vagy elaludt. Szelíden megszólítja:

– Miért sírsz, kicsi?

A gyermek érzi a jó embert. Nagy, fénylő szemeit ráveti.

– Vigyen haza, bácsi!

– Hol lakol?

– Nem tudom.

Megfogja a kezét, és visszaindul a falu felé. A gyermek alig győzi a lépést. Fáradt is, álmos is.

– Vegyen fel, bácsi!

Először meglepi a kívánság. Hogy ő ölbe vegyen egy rongyos jobbágykölkyöt?! De mit tegyen. Az úton nem jár senki. Felemeli óvatosan. A kicsi bizalommal átkarolja nyakát, és üde arcoskájával hozzásimul, és a vad, nagy úrnak jólesik. Olyan jólesik.

Haladnak. Wesselényinek hirtelen eszébe jut, hogy most másodszor visz nőt az ölében. Az első Cserey Heléna volt, akit Kolozsváron átvitt a sáron. A melle elszorul.

– Heléna!...

– Bácsi, ne szorítson – esdekel a gyerek.

– Hát szorítlak – ujjong fel boldogan, mert eszébe jut, hogy milyen jó volna, ha Heléna látná.

Most már érti a Rétyi uram beszédét is, és lelkesülten úgy érzi, hogy e gyermek képében egész népét viszi az ölében...

A faluban a leányka ráismer házukra. Wesselényi óvatosan leteszi a földre, s kinyitja a kaput. Most a gyermek két karját kinyújtja.

– Meg akarom csókolni a bácsit.

– Hát csókolj meg, kicsi! – és újra ölébe kapja.

A gyermek édesen orcájára hajlik, s megcsókolja.

A nagy, vad Wesselényi elpirul. Különös a gyermekcsók. Mintha gondok, terhek szakadtak volna le a szívéről. Pedig a más gyermeke csókja volt, szennyes kis parasztleánykéé, és mégis, milyen messze hangzott a csattanása... Hogy megvilágosodott az agya tőle!...

– Csókolj meg még egyszer!...

*

Tettereje visszatért.

– Igaza van Rétyi papnak. Célok és kötelességek várják itthon az embert. Át kell venni a magyar sorsot... Tenni kell valamit... Holnap megyek Krasznára, és feleségül veszem Cserey Helénát...

A gyermek beszaladt a kapun. Könnyen, frissen, ő is hazatért.

– Milyen könnyű szeretni!...

Jókedve felveri a kastélyt, és órák telnek bele, amíg elcsendesedik...

Öreg este van.

Vége a vasárnapnak.

Egyedül van az Isten, mint amikor a világot teremtette.